

ELEMENTA

Зборот *elementum* е еден од оние латински зборови што влегоа во светската ризница на интернационални зборови и технички термини кои тешко и не секојпат успешно можат да се заменат со сопствени ново сковани зборови — неологизми. Како обично бива кај овие зборови, и *elementum* нема сосема сигурно потекло, иако неговата употреба, значењето и развојот негов ни се доста добро познати, нарочно после Дилсовата монографија за овој збор.¹⁾

Етимологијата на овој збор, и покрај сите предложени решенија, до денес остана не сосема јасна, и од предложените етимони ни еден наполно не задоволува. До монографијата на Дилс како најверојатна изгледаше хипотезата дека зборот е случајна творба од читањето на втората половина латински букви по азбучен ред L M N (*el-em-en*) со наставката *-tum*.²⁾

Оваа хипотеза беше после монографијата на Х. Дилс заменета со поверојатната етимологија: дека зборот настанал од латинската форма *eler(h)antus* на грчкиот збор *ἐλέφας*³⁾ или, поточно, на зборот дојден од грчкиот јазик, или преку

---

¹⁾ H. Diels, *Elementum. Eine Vorarbeit zum griechischen und lateinischen Thesaurus*. Leipzig 1899.

²⁾ Обично се вели дека оваа етимологија е од Хајндорф (L. F. Heindorf, *Des Q. Horatii Flaccus Satiren*), но самиот Хајндорф не ја дава како своја, а во забелешка — коментар кон текстот на сат. I 1, 26 (цитирано по изданијето на Вистеман — neu bearbeitet von E. F. Wüstemann, Leipzig 1843, S. 53—4) вели дословно: „v. 26. *elementa prima*, wie hier, vom Anfang im Lesen und Schreiben bei *Quintilian*, 1, 1, 35., vollst. *prima litterarum elementa*. *Quintilian*. 1, 1, 23. Scharfsinnig leitete jemand das etymologisch nicht erklärbare Wort *elementa* aus der Zusammenstellung der Buchstaben *l, m, n* her, wie wir sagen das A, B, C. Gewiss bedeutete *elementa*, wie das griech. *στοιχεῖα* (S. *Schneid. Lex.*), ursprünglich die einzelnen Buchstaben, welche Wörter bilden, erst metaphorisch überhaupt einzelne Bestandtheile. (Moser. zu *Cic. Rép.* 1, 24).

³⁾ Diels претполагаше дека зборот *elementa* настанал од грч. акузатив *ἐλέφαντα*, како *cillibantum* од *κίλλιβαντα*, ср. Walde—Hoffman, ib.

етрурскиот — поради претварањето на р(h) во m¹⁾ — или преку една искоњуируана македонска форма *ἐλ.έβας.

Поранешните етимологизирања во врска со alo, adolesco — olus (holus) — lino (ex + lino) — alacer, ἐλαύνω и др. после она што го знаеме од Л. Мајер,²⁾ Х. Дилс и другите понови работи, остануваат сосема одживеани и неверојатни, оти најстарото значење на зборот било, како што може да се види и од Дилс и Хофман, *буква — азбука*.³⁾ Последното

1) Навистина таква промена р : m не ни е позната од етрурскиот, оти цитираниот пример Melegpanta од Βελλερορόντης има m од b а не од p, та не е адекватна аналогија. Поради оваа тешкотија беше искоњуируано, алтернативно, изнасилено решение со измислена посредничка македонска форма *ἐλέβας, која што виси во воздух (ср. Walde—Hofmann, *ibid.*) Ни примерот *marmis* од Μαρπέσσα не вреди многу повеќе, оти е позната варијантата Μαρπέσσα и од грчкиот јазик.

2) Leo Meyer, *Elementum* во В(ezenberger) В(eiträge) II 86—107, се осврнува критички на литературата за етимологијата на овој збор, ги отфрла етимологиите на Пот, Курциус, Корсен, Фик и др. и прво ја оживува поставената од Фик — во третото издание на неговиот сравнителен речник на индоевропските јазици — етимологија во врска со alacer и ἐλαύνω (ἐλαύνω, ἐλατήρ, ἐξήλατος, Ἐλατρώς, ἐλάστρεον — ἐρέβινθος, λέβινθος, τερέβινθος, τέρινθος, ἐρέρινθος, ἔρινθος), L. Meyer, *o. s.*, p. 101—104. Во додатокот, на крајот од статијата, дава една нова етимологија без врска со горната, но со староинд. *apīman*, *api-*, *apuka* „Atom“ итн. со дисимилаторско претварање на *p* во *l*, како во ἄλλος, *alius*, sskr. *anya*, πλεύμων < πνεύμων; Bologna < Βονονία, *veneno* < *venenum* (*o. s.*, p. 106).

3) Ј. Б. Хофман го усвои значењето *буква, азбука* како првобитно (Walde—Hofman, *o. s.*: „elementum, -i n. (meist. Plur.) „die Buchstaben . . . als Grundbestandteile der Rede“; „Anfangsgründe (im Lesen und Schreiben, in Wissenschaften und Künsten)“; übr. „Anfänge überhaupt“; philos. t. t. „die vier Grundstoffe“ . . . „die Atome“ . . . u. dgl. . . : wrsch. ist die Bed. „Buchstabe“ die älteste, und die übrigen Lehnübersetzungen aus gr. στοιχεῖα . . .“). — Терминот *elementum* во филозофијата прв го вовел, како што се гледа, Лукреције. Навистина кај овега е за прв пат воштво употребен зборот *elementa*, но тој можел во значењето *азбука, букви* да биде познат уште од порано, иако не е забележен во литературата пред Лукреција. Тоа се гледа од самиот Лукреције кој што на неколку места во својата поема, говорејќи за молекулите (одн. атомите), ги сравнува овие со буквите и редовно овие, т. е. *буквише*, ги вика *elementa*, додека за атомите нема еден термин, а ги именува различно со еден од овие зборови: *semina* (*rerum*), *corpora* (*prima, parva, minora, minuta*), *principia*, *primordia* (*rerum*), *elementa* (*Lucr.*, *De rer. nat.* на повеќе места, а нарочно I 196 ss. ср. I 823 ss.; I 912 ss.; II 688 ss.; V 1445). Од горните места се гледа дека за *азбука, букви* постоел веќе определен термин — *elementa*, од кој што, многу веројатно, Лукреције создал, по аналогија на грчкото στοιχεῖον, στοιχεῖα, ново значење за латинската филозофска терминологија. Можеби и на овој термин се однесуваат зборовите од стиховите 136—145 во првата песна на Лукрециевит De rerum natura. Податокот од Цицерон (*Acad. post.* I 7. 26), каде се вели дека Варон прв го превел терминот *elementa* од грчкото στοιχεῖα, како да нема голема вредност, оти е познато од заостанатите списи на Варон дека за атомите (элементите) тој го употребил зборот *partes* (ср. Walde—Hofmann, *ibid.*).

најарно се гледа од следните места кај таткото на римската материјалистичка филозофија Лукреције (*De rerum natura*):

I 80 ss Illud in his rebus vereor, ne forte rearis
Impia te rationis inire *elementa* viamque
Indugredi sceleris...

(Ова е првото место каде што Лукреције го употребил зборот *elementa*. Иако е значењето фигуративно, се гледа дека е земено од основното — азбука).

I 196 ss Ut potius multis communia corpora rebus
Multa putes esse, ut verbis *elementa* videmus,
Quam sine principiis ullam rem existere posse...

I 814 Nimirum, quia multa modis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia mixta sunt...

823 Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
Multa *elementa* vides multis communia verbis,
Cum tamen inter se versus ac verba necessest
Confiteare et re et sonitu distare sonanti.
Tanfum *elementa* queunt permutato ordine solo.
At rerum quae sunt primordia, plura adhibere
Possunt unde queant variae res quaeque creari.

(II 688—9=I 823—4!)

Од горните места се гледа дека зборот е употребен во значењето „гласови, звукови“ кое е изведено од основното „азбука, букви“, а последното е употребено во петтата книга стих 1445 ... nec multo prius sunt *elementa* reperta.

На горните места не е потребен некој специјален коментар, повеќе од она што е дадено во претходната белешка.

Горното се потврдува и со значењето на изведениот збор *elementarius*, забележен релативно доцна (од Плиние наваму), додека другите две многу покасни изведеници — *elementicius* и *coelementatus* — се употребени во филозофско значење.

Ерну и Меје¹⁾ не примаат ни една од предложените етимологии, а своја не даваат. Сепак претполагаат дека зборот не е латински а заемка, веројатно од етрурскиот, додека Хофман во новото издание на латинскиот етимолошки речник од Валде²⁾ ја усвои предложената етимологија од

1) A. Ernout et A. Meillet, Dictionnaire étymologique de la langue latine, troisième édition, tome I. Paris, C. Klincksieck, 1951. S. v. *elementum*.

2) Lateinisches etymologisches Wörterbuch von A. Walde, 3., un bearbeitete Auflage von J. B. Hofmann, erster Band A—L, Heidelberg C. Winter 1938 s. v. *elementum*.

Дилс за која што постои сепак мала веројатност, како што се гледа од податокот на Квинтилијан за буквите од слонова кост со кои се играле и учеле писменост римските деца.¹⁾

Обидот на Турнајзен²⁾ да ја оживи старата етимологија на *elementum* од LMN (*el-em-en-ium*) нема повеќе никаква вредност и претставува само еден избледен анахронизам. Ни обидот на Фолграф³⁾ да го дополни Дилс измислувајќи за *elementa* првобитно значење „огрлица, низа од бисер или перли од слонова кост“ нема поголема вредност, оти зборот *elementa* ни еднаш не е употребен со такво значење.

И Хофман одн. Дилс и Ерну—Меје сепак се согласни во едно: дека зборот е дојден веројатно од етрурскиот; првите, дека е зборот од *elephantum = *elephantus*, *elephas* — т. е. од грчкиот збор *ἐλέφας* со посредство на Етрурците, а вторите не можат да кажат од кој етрурски збор, но не ја примаат без резерва етимологијата на Дилс.⁴⁾

Појдувајќи од веќе утврдениот факт дека првата образованост старите Римјани ја добивале од етрурски учители и на етрурски јазик, за кое нешто и Ливие изрично говори,⁵⁾ сметаме за нужно да се задржиме на него и да го дополним со другиот, исто така добро познат, факт дека Етрурците беа само посредници во пренесувањето образованоста и воопшто културата од исток одн. Грција во Италија и Рим, држејќи го на ум основното и најстарото значење на зборот *elementa* = азбука и следствено *elementum* = буква, илс.

Наместо да појдеме од *elephantum, што е само една слаба веројатност, ние ќе појдеме од значењето на *elementa*

1) Quintilian. *Instit. orat.* I 1, 26: *sed quod in litteris obest, in syllabis non nocet. non excludo autem, quod est motum irritandae ad discendum infantiae gratia, eburneas etiam litterarum formas in lusu offerre, et si quid, quo magis illa aetas gaudeat, inveniri potest, quod tractare, intueri, nominare iucundum sit.*

2) R. Thurneysen во KZ. LXI 255 (според M. Leumann во Glotta XXIV). Доста порано имаше сличен обид од L. Havet во Mémoires de la Société de linguistique de Paris, tome cinquième. Paris 1882. P. 44.

3) W. Vollgraff во Mnemosyne за 1949, стр. 89 ин. (според Ernout—Meillet, l. c.).

4) Ernout—Meillet, *ibid.*: L'explication par *elephantum „lettre d'ivoire“ ... proposée par Diels ... est indémontrable et peu vraisemblable ...

5) T. Livi, *Ab Urbe condita lib. IX* cap. 36, 3: *Caere educatus apud hospites, Etruscis inde litteris eruditus erat linguamque Etruscam probe noverat. habeo auctores vulgo tum Romanos pueros, sicut nunc Graecis, ita Etruscis litteris erudiri solitos. . .* (edd. W. Weissenborn—M. Mueller). (Курзивот е мој, М. Д. П). Cp. Stolz—Debrunner, *Geschichte d. lat. Sprache*² (Samml. Göschen), S. 56. — И за зборот *littera* Ernout—Meillet мислат дека можел да биде по потекло грчки а да дошол преку Етрурците (v. Ernout—Meillet, o. c., s. v. *littera*: Étant donné que les sens de *littera*, *litterae* sont calqués sur un mot grec, et que l'alphabet latin est emprunté au grec (par un intermédiaire étrusque), il n'est pas invraisemblable que *littera* lui-même soit . . . d'origine grecque . . . Un emprunt par voie étrusque est possible).

= азбука и по тој начин ќе дојдеме до заклучение дека етимологијата на овој збор треба да се бара во еден етрурски или грчки збор со значење „азбука“.

Од етрурскиот јазик не ни е познато како се вели азбука, но знаеме од покасниот грчки јазик за терминот $\acute{\alpha}\lambda\phi\beta\eta\tau\omicron\varsigma$, збор изведен од имињата на првите две букви од грчката (т. е. семитската) азбука $\acute{\alpha}\lambda\phi\alpha$ — $\beta\eta\tau\alpha$.¹⁾ Зборот е познат и од латинскиот покласичен јазик како *alphabetum*.²⁾ По углед на овој грчки оригинал образувани се подоцна аналогни термини *abeceda и *азбука*, по имињата на латинските букви *a b e c e d e* одн. на словенските *аз буки*.³⁾

Се разбира дека без етрурско посредништво не можеме да ги објасниме патолошките промени на вокализмот и консонантизмот што настанаа кај зборот *elementa* од грчкото *alpha-beta*⁴⁾ (одн. од семитското *aleph-beth*).

Познато е од разните натписи дека во етрурскиот јазик гласовите од грчките, пак дури и од самите етрурски зборови, често не остануваат во својата првобитна форма, но или некои напoлно исчезнуваат, или се изменуваат или преместуваат. Така на пример грчкото име Ἀλέξανδρος на етрурските натписи се јавува во формите *alcsentre*, *elaxsantre*, *elxsnre*, *elsntre*,⁵⁾ а во латинскиот дијалект од Пренеста, за кој што се знае дека е под големо влијание на етрурскиот, името гласело *Alixentrom*⁶⁾; грчкото име Αἶθης се јавува како *aita eita*⁷⁾; Ἀδραστός како *atresde* и *atrste*⁸⁾; Κασόανδρα како

1) За имињата на грчките букви нарочно Aristoph. Nub. 23 (v. и Schol. ad h. v.) и 438 (cf. Schvl.); Equit. 603 (v. и Hesych. s. v. *κοππατίας* и *σαρφόρας*); Plat. Cratyl. p. 431 E; Callias ap. Athen. p. 453 D; Xenoph. Hellen. IV 4, 10; Etn. frg. (by Warmington, Remains of o'd Latin I p. 456 — Spourious frg. 26): O multum ante alias infelix littera *theta*. Plut. Sympos. p. 737 E. Зборот $\acute{\alpha}\lambda\phi\beta\eta\tau\omicron\varsigma$, -ov е забележен релативно касно (v. Epirhan. t. I p. 629 c; t. II p. 661 c), но по зборот $\acute{\alpha}\lambda\phi\beta\eta\tau\omicron\varsigma$ кој што е забележен, како што се гледа, многу порано (кај комедиографот Филилие, v. Cock, CAF I 782), јасно е дека е стар; ср. ги и покасните називи ($\tau\acute{\omicron}$) $\acute{\alpha}\lambda\phi\alpha\beta\eta\tau\acute{\alpha}\rho\alpha(\nu)$, $\tau\acute{\omicron}$ $\acute{\alpha}\lambda\phi\alpha$ - $\beta\eta\tau\alpha$ (cf. Juvenal. XIV 209).

2) Се јавува кај покасните латински писатели Тертулијан (Praescr. adv. haeret. c. 50) и Хиероним (ep. 125).

3) Од каснолатинскиот збор *abecedarius* (-a, -um) = *elementarius* (сравни ги аналогните образувања $\acute{\alpha}\lambda\phi\alpha$ - $\beta\eta\tau\alpha$: $\acute{\alpha}\lambda\phi\alpha\beta\eta\tau\acute{\alpha}\rho\iota\omicron\nu$, *elementa* : *elementarius*, *a-be-ce-de* : *abecedarius*), забележен кај Августин, Фулгенције и Хиероним, се гледа дека во тоа време веќе имињата на латинските букви не се читаат на грчки начин, но како во денешната латиница: *a b e c e d e* итн.

4) Ср. T. Liv. I. c.; за учењето на азбуката папагалски, без да ги гледаат буквите, v. Quintilian. Inst. or. I 1, 24—25; за имињата на буквите, v. Juvenal. XIV 209: hoc discunt omnes ante *alpha* et *beta* puellae.

5) Според W. Deecke, Etruskische Lautlehre aus griechischen Lehnwörtern во B(ezenberger) B(eiträge) II 166. Cp. Stolz—Debrunner, Gesch. d. lat. Sprache. S. 58/9.

6) Cf. (Leumann—Hofmann), Stolz—Schmalz, Lat. Gramm. S. 83, 153.

7) Deecke, o. c., p. 163.

8) Ibid. p. 165.

casntra, castra а во Пренеста *Casentera*¹⁾; 'Αταλάντη како адал (скратено за *atlnta, atlenta*²⁾). Од горните примери се гледа дека вокалите не се предаваат секојпат верно и дека вокалот *a* често се предава со *e* (можат да се приведат тука и овие уште примери *χελφун* од Καύληφών; *ameruntea* од 'Αραρονθία; *aivas, eivas, evas* од ΑίΨας.³⁾ Познато е дека етрурскиот јазик нема знак за вокалот *o*, нити знаци за звучните *b, d, g* но ги предава: *o* со *u*, *b* со *p*, *d* со *t*, *g* со *c*⁴⁾.

Од зборот ἄλφα одн. *aleph* би можело во етрурскиот да се очекува **alp(h)a*, **elp(h)a/e*, **aleph*, **elup(h)*, **elep(h)*, **elp(h)*, **ele* (дека може *p/φ* на крајот од зборот одн. пред назал наполно да се изгуби, може да се види од зборот *persu* со што е веројатно предаден грчкиот збор πρόσωπον⁵⁾).

Вториот дел βῆτα одн. *beth* можел во етрурскиот да даде **peta* или **meta*. Дека *b* може да се предаде со *m*, сведочи пренестинскиот облик *Melerpanta* за грчкото Βελεροφοντης.⁶⁾

Значи од грчкото ἄλφα-βῆτα би можеле во етрурскиот да се очекуваат разни варијанти, како **alp(h)apeta*, **elp(h)epeta*, **alp(h)ameta*, **elp(h)emeta*, меѓу кои и формите **elmeta*, **elmeta*, **ele(p)meta*, **elemnta*, **elmnta*, **elementa* итн.; се разбира дека сите овие форми се претположени и дека ни една од нив не е документирана до денес од етрурските натписи и од зборовите цитирани кај класичните автори и глосатори, но постои голема веројатност за оваа хипотеза. За оваа говори не само значењето на зборот но и формата, која е во најстарите текстови забележана во плурал т. е. како *elementa*, оти секако подоцна се јавува еднината која што може да е лесно реконструирана од плуралот, значи секундарна.⁷⁾

¹⁾ Ibid. p. 178, 186.

²⁾ Deecke, o. c., p. 165. Cf. Skutsch во Pauly—Wissowa RE s. Etrusker (Etr. Sprache) Sp. 787.

³⁾ Deecke, ib. p. 164. 165. 171.

⁴⁾ Примери за *u* во *o* и за *p* од *b*: Φειρα од Φοίβη; за *t* од *d*: атресџ од 'Αδραστοз; за *c* од *g*: сапите од Γαυνυίδης. За етрурските влијанија врз латинскиот јазик в. нарочно кај Stolz—Debrunner, o. c., стр. 55—62. Расправата на В. Шулице „Zur Geschichte lat. Eigennamen“ не ми беше достапна.

⁵⁾ За етимологијата на лат. *persona* од етр. *persu* в. Ernout, Les éléments étrusques du vocabulaire latin во PHILOLOGICA p. 25. во сушност од гр. πρόσωπον. Интересно е дека слогот *pros-* во етрур. и лат. дал *pers-*, додека слогот *Pers-* дал *Pros-* во *Proserpina* од Περσεφόνη.

⁶⁾ В. Walde—Hofmann, l. c. (Cf. Ernout—Meillet, l. c.).

⁷⁾ Кај Лукреције зборот е 34 пати употребен во плурал — *elementa* — и ни еднаш во сингулар; кај Хорацие 4 пати во плурал, ни еднаш во сингулар; кај Цицерон 4 пати во плурал, ни еднаш во сингулар; кај Овидие 5 пати во плурал, ни еднаш во сингулар. — Зборот е употребен за прв пат во сингулар кај Сенека, после кај Плиние, Јувенал и др.

Од претположените форми најблиски до латинското *elementa* се *elemeta, *elemmta, *elmenta и *elementa. Ако се отфрлат формите со две *m*, како претерани, оти би било потешко да се претположи едначење на *p* одн. *φ* пред едно *m*, кое е и самото добиено од *b*, и во исто време одделување на двете *mm* во *m-m*, останува формата *elemeta. Оваа можеше во латинскиот јазик под влијание на народната етимологија да добие едно *n* пред *t* (аналогија за алоглотско *n* имаме во латинската заемка *thensaurus* од гр. θησαυρός, позната уште од Плаута) и да се сфати како латинско образование на *-mentum pl. -menta*.

За да се види појасно дека горните хипотетични форми се сосема веројатни, ќе приведеме уште неколку примери на грчки имиња и нивните етрурски транскрипции: гр. Κλυταμ(ν)ήστρα етр. *clutmšta*, *cludimusða*; гр. Γαυυμήδης етр. *catmite* (лат. *Catamitus*, забележено уште кај Плаута); гр. Ἀγαμέμνων етр. *aχmetmyn* (во Пренеста *Asmeteno*); гр. Ἀχιλεὺς етр. *aχle*, *aχila*, *aχele*; гр. Τυνδάρεως етр. *tuntle*; гр. Φιλοκτήτης етр. *philiucte*; гр. Λαορέδων етр. *lamtan*; гр. Νεοπτόλεμος етр. *nevtlane* и сл.

Да закључиме: латинскиот збор *elementa* (плуралната форма е сигурно најстара и секако првобитна, а сингуларната покасна одн. секундарна) спаѓа во оние културни зборови што во Рим дојдоа заедно со предметот што го означуваат. Писменоста Римјаните ја добија од Грците и првите имиња на буквите природно не се разликуваа од грчките, но во една постара епоха, кога во Италија и Рим културниот слој го чинеа Етрурците и кога културата и образованоста од Исток и Грција ја примаа прво овие, се разбира дека и нивното т. е. етрурското влијание над Римјаните беше многу поголемо одошто подоцна, кога Грците директно влијаа. Од таа постара епоха влегоа и останаа во латинскиот јазик известен број етрурски имиња, зборови и форми, а и понекој грчки или друг туѓи збор или име во онаа форма каква беше добиена во етрурскиот јазик.¹⁾ Така и латинскиот збор *elementa*, со првобитно значење *азбука*, *букви*, како што се гледа од самиот Лукреције каде што го наоѓаме зборот употребен за прв пат, е во сушност грчкиот збор ἄλφα-βῆτα (подоцна ἀλφάβητος, -βητάρι), дојден по секоја веројатност со посредство на Етрурците, оти само преку ова посредство можат да се објаснат и разберат патолошките промени во вокализмот и консонантизмот.

Скопје.

М. Д. Пејрушевски.

¹⁾ Види нарочно Ernout, Les éléments étrusques du vocabulaire latin.

RÉSUMÉ

M. D. Petruševski: ELEMENTA

L'auteur de l'article précédent, en s'appuyant sur l'opinion d'Ernout—Meillet (Dict. ét. de la l. lat. s. *elementum*) que l'étymologie du mot *elementum* < *elephantum (< ἐλέφανς) de H. Diels (*Elementum*, Leipzig 1899), affirmée par J. B. Hofmann (Walde, *Etym. Wb.*³ Heidelberg 1938) et dernièrement restaurée par W. Vollgraff (dans *Mnemosyne* 1949), est „indémontrable et peu vraisemblable“, a fait un nouvel essai de retrouver et d'établir la vraie étymologie du mot en vue.

L'auteur souligne que *elementum* est un mot appartenant à la civilisation. Il part de la forme *elementa* comme plus ancienne et primitive (le singulier en est documenté beaucoup plus tard et il est probablement secondaire) et du plus ancien sens primitif „alphabet, lettres de l'alphabet“ et par ext. „les sons du discours ou d'un mot“ (la signification „atomes; éléments“ est secondaire et, à toute apparence, introduite dans la terminologie philosophique latine par le philosophe-poète matérialiste Lucrèce; elle pouvait être tirée par lui des comparaisons de son œuvre comme celles de I 197; 824; 912 s; II 688 s).

En acceptant l'insinuation d'Ernout—Meillet que le mot *elementum* pourrait être étrusque („Adaptation d'un mot étrusque?“), l'auteur arrive à la conclusion, que *elementa* en effet est le mot grec ἄλφα-βήτα (cf. le dérivé ἀναλφάβητος et les formes postérieures ἀλφάβητος et ἀλφαβητάρην), introduit par l'intermédiaire de l'étrusque, dont on pourrait le mieux expliquer les changements pathologiques du mot latin.

Pour mieux comprendre l'étymologie supposée, elle est illustrée par une suite de noms grecs et de leurs transcriptions étrusques avec leurs propres changements pathologiques. Les exemples cités nous rappellent les semblables changements du mot *elementa* (e de a comme dans *Elxsntr* de Ἀλέξανδρος et *Casentera* de Κασσάνδρα, disparition de p φ comme dans *persu* de πρόσωπον, m de b comme dans *Melerpanta* de Βελεροφόντης) et nous rendent vraisemblable l'étymologie supposée de ἄλφα-βήτα au moyen d'une forme étrusque **ele(p φ)meta*.

La forme supposée **ele(p φ)meta* pourrait être adaptée, en recevant un n allogotique dans la langue latine comme résultat d'une étymologie populaire (cf. le vieux lat. *thensaurus* de θησαυρός), à la forme latine *elementa* (parce que *-meta* pouvait être senti comme la terminaison latine *-menta*) de laquelle comme du pluriel plus tard était refaite la forme du singulier *elementum*.